

Ergenlerin Duygusal Zekâları İle Mizah Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigating the Relationship Between Adolescent's Emotional Intelligence and Humor Styles

Elif Çelebi Öncü^{1*}

Şerife Uğurlular Çelik²

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹Prof. Dr, Kocaeli Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr., Kocaeli University, Turkey

elifceon@kocael.edu.tr

ORCID ID 0000-0003-1936-590X

²Bil. Uzm, Mithatpaşa Mesleki Teknik ve Anadolu Lisesi, Türkiye,

Masters Degree, Mithatpaşa Mesleki Teknik ve Anadolu High School, Turkey

serifeugurlular@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-9509-3446

Makale geliş tarihi / First received : 28.02.2021

Makale kabul tarihi / Accepted : 05.04.2021

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

1- Araştırmacıların makale hazırlanmasında eşit düzeyde katkısı bulunmaktadır.

2- Makale 2. Yazarın Okan Üniv. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Programında yüksek lisans tezi olarak hazırladığı tezden üretilmiştir.

3- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

4- Makalemiz için, Okan Üniversitesi Etik Kurulunun 10.10.2018 Tarihli 98. toplantısında alınan 4 no'lu karar ile etik kurul izni alınmıştır.

5- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 10%

Atıf bilgisi / Citation:

Çelebi Öncü, E., Uğurlular Çelik, Ş. (2021). Ergenlerin duygusal zekâları ve mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 388-411.

ÖZ

Araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin yaşadıkları aile sorunlarının duygusal zeka ve mizah tarzına etkisini incelemektir. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul’da farklı program türlerinde eğitim veren liselerden, 9.,10.,11. ve 12. sınıflara devam eden 205 kız, 189 erkek olmak üzere, toplam 394 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilere “Mizah Tarzları Ölçeği” ve “Schutte Duygusal Zeka Ölçeği” ile ‘Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği’ uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; duygusal zeka ile mizah tarzları ilişkili bulunmuştur. Bu ilişkinin duygusal zeka puanları arttıkça olumlu mizah tarzlarından ‘kendini geliştiren mizah’ tarzı puanları arasında olduğu görülmüştür. Ayrıca, yıkıcı mizah tarzı ile duygusal zeka arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde ise; duygusal zekânın kız öğrenciler lehine anlamlı çıktığı görülmüştür. Her iki cinsiyette dikkat çeken bir diğer bulgu ise öğrencilerin duyguların kullanımında en düşük oranda puan aldıklarıdır. Öğrencilerin verdiği yanıtlara göre yaşadıkları aile sorunlarından en yüksek ortalama ‘otoriter anne baba tutumu’, onun hemen ardından ise ‘ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık’ olarak bulunmuştur. Duygusal zeka toplam puanları ile aile sorunlarını belirleme ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı doğrusal bir ilişki bulunmazken; öğrencilerin aile sorunlarının azaldıkça katılımcı ve kendini geliştiren mizah tarzı puanlarının arttığı görülmüştür. Diğer taraftan aile sorunları arttıkça kişilerin duyguların değerlendirmesi alt boyutu puanları artarken, iyimserlik altboyutu puanlarının da düştüğü bulunmuştur. Sonuç olarak; bulgular yaşamda yetişkinliğe doğru ilerlerken yaşadıkları değişimlerden etkilenen ergenlerin anne ve babalarının baskıcı ve kendilerini kısıtlayan, ayrıca kendilerini anlamayan ve sorunlarına yeterince ilgi göstermeyen tutumlara sahip oldukları düşüncesinde olduklarını, bu düşünceler ile de sağlıklı sosyal ilişkiler ve yaşam becerileri için kendilerini daha etkili olarak ortaya koyabilecekleri duygusal zekaları ile mizah tarzlarının en yoğun şekilde kuşak çatışması yaşadıkları dönemde hem özgür hissetme hem de çevresindeki yetişkilerce anlaşılma gereksinimlerini ortaya koyduğu düşünülmektedir. Araştırmanın, bu ilişkileri ortaya koyarak bu konuda çalışanlara ve ailelere yol gösterici olması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler

Duygusal Zeka , Mizah Tarzları, Ergenlik.

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the effects of family problems experienced by high school students on emotional intelligence and humor. The relationship between emotional intelligence and humor style was examined according to age and gender, and the relationship between the family attitudes was investigated. This research was designed in accordance with the relational screening model of quantitative research methods. The sample of the study was selected from the students attending to schools in Istanbul, in the 2018-2019 academic year. Total of 394 9th, 10th, 11th and 12th grades students from different types of programs attending the high schools from different provinces of İstanbul generated the sample (205 girls and 189 boys). ‘The Humor Styles Scale’ and the ‘Schutte Emotional Intelligence Scale’ were applied to the students, also with to the ‘Family Problem Assessment Scale’ in the Youth Period. The data obtained from the study were analyzed by a special statistical packet program developed for the researchers in social sciences. According to the findings; it was determined that emotional intelligence and humor styles are correlated. It was found that when emotional intelligence score increased self improving humor style was also increasing. High school students’ emotional intelligence differed significantly in favor of female students according to gender variable. As the emotional intelligence scores of the participating students increased, the Self-Developing Humor style scores of the positive humor styles also increased. A positive relationship was found between destructive humor and emotional intelligence. According to the answers given by the students, the situation with the highest mean of family problems is ‘authoritarian parents attitude’, this result was followed by ‘insensitivity and inconsistency in relations’. The lowest average problem was revealed as, health and social problems. There was no statistically significant linear relationship between emotional intelligence As the family problems of the students decrease, the participant and self-improving humor style scores increase., on the other hand increasing in he family problems had an negative effect on optimism scores of the students. As a consequence, adolescents who are inevitably effected by the changes of their life span were found to perceive their parents as authoritarian and insensible. The research is important in terms of determining the relationship between emotional intelligence and humor styles which are both very crucial in a successful social life and also the data about the effects of familial problems indicates a general view and these results could guide professionals working with adolescents and parents.

Keywords

Emotional Intelligence, Humor Styles, Adolescence.

GİRİŞ

Ergenlik dönemi şüphesiz ki insan hayatının önemli dönüm noktalarından biridir. Çocuklar, büyüyerek yetişkinlere dönüştükleri bu gelişim sürecinde, bir yandan da bedensel ve hormonal değişimlere uyum sağlamaya çalışırlar (Avcı, 2009). Bu dönem kişinin hayata dair her şey bildiğini sandığı ve her şeye gücünün yettiğine inandığı bir dönemdir. Ergenlerde dikkatleri kendilerinin üzerine çekmek istedikleri benmerkezcilik özelliğinin görülmesinin yanısıra, arkadaşların öneminin arttığı buna karşın da anne babaların değerlerinin reddedildiği görülmektedir (Gözcü Yavaş, 2012). Bu süreçte yaşamlarının şekillenmesinde ve gelecek yaşamlarının olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmesinde büyük rol oynayan aileler de sergiledikleri tutum ve davranışlarla ergenlerin dünyasında kalıcı izler bırakabilmektedir (Akt. Arslan ve Balkıs, 2014). Ailelerin ve okul çevresinin ılımlı ve müsamahalı yaklaşımı, gençlerin bireyselleşmesinde etkilidir. Bu ilişkilerde çevresinden hoşgörüyü göremeyen ergenler bazen uyumsuz davranış ile tepki vermekte ve sosyal ortamlarda sorun çıkarma eğilimi olan kişilere dönüşebilmektedir (Avcı, 2009).

Alanyazındaki tanımlamalara göre mizah duygusu, yalnızca insana has bir kişilik özelliği olması ile dikkat çeken ve tebessüm etmeyi, bir şeyi komik bulmayı ve samimi biçimde gülebilmeyi sağlayan bir davranış olarak açıklanabilir (Ruch, 1998, Aydın, 2006, Martin, 2007). Bireyin sahip olabileceği olumlu mizah tarzlarıyla başta aileleri olmak üzere çevresindekiler ile iyi ilişkiler kuracağı ve sosyal ortamda kendini kanıtama fırsatı elde edebileceği, ayrıca duygusal yeterlilik ve yeteneklerini de bu bağlamda sergileyebilecekleri düşünülmektedir. Mizah yeteneğinin depresyon olgusu ve kaygı bozukluklarını azaltma etkisi olduğunu ispatlayan birçok çalışma yapılmıştır (Nezu, Nezu ve Blissett, 1988; Abel, 2002; Uekermann, Channon, Lehmkamper, Abdel-Hamid, Vollmoeller ve Daum, 2008). Mizahın gerçek yaşamın boğucu ortamından uzaklaştırıp gülme ile gelen bir rahatlığa sebep olduğunu düşünülmektedir. Mizahın hayat bireylerin yaşamlarında olumlu ve düzenleyici etkisinin ortaya çıkması, bir çeşit baş etme mekanizması olarak da görülmektedir (Martin, 1998, Lefcourt, 2001, Edwards ve Martin, 2014). Mizahın yansımaları ile oluşan bu baş etme mekanizmaları, ruhsal gerilimler ve sonuçlandırdığı anksiyete gibi olumsuz durumların üstesinden gelme başarısını arttırmaktadır (Sommerfield ve McCrae, 2000). Mizah ile ilgili geçmişte yapılan çalışmalarda bireylerin ruhsal gerilimine engel olması konusunda birçok fikir birliği barındırdıkları görülmüştür (Safranek ve Schill, 1981; Anderson ve Arnoult, 1989, Edwards ve Martin, 2014; Fritz, Russek ve Dillon 2017). Diğer taraftan, bazı araştırmalar mizahın yalnızca olumlu etkisinin olmadığını, bazen kişilerin kendini algılayışına etki ederek sosyal ilişkilerde bozukluklara neden olduğunu da savunmaktadır (Leary, Kowalski, Smith ve Phillips, 2003, Ford, Breeden, O'Connor ve Banos 2017).

Geleceğimizin temsilcileri gençlerin dengeli büyüüp gelişmesi her gelişim döneminde sağlıklı süreçler geçirmelerine bağlıdır. Özellikle lise yıllarında yaşanan değişikliklere ayak uydurmak, -kendini ve çevresini tanımak, ergenliği yaşarken bir yandan da doğru anlaşılacak - gençlerin temel isteklerindedir. Ayrıca bir işe başlamadan önce o işin üstesinden gelmeye dair inançlarını oluştururken arkadaş, aile ve öğretmen sıralaması onların gelişim özellikleri ve ihtiyaçları ile paralellik göstermektedir. Bu yüzden bir açıdan onların sosyal yönden gelişmeleri sağlanırken bir açıdan da 'yapabilirim' düşüncesinin getirdiği güven desteklenmelidir (Traş, Arslan, ve Taş, 2011).

Bireyin duygularını yerli yerinde yansıtabilme, duygularını zihinsel süreçlerine dahil edebilme, çevresindeki bireylerin duygularını fark etme ve bu duyguların çeşitli durumlardaki yerini kavrayabilme gibi duygusal becerilerini içeren zeka duygusal zekadır (Law, Wong ve Song, 2004). Duygusal zekanın, yaş, cinsiyet, aile ortamı ve mizaç ile ilişkili olduğu savunulmaktadır. Ergenlerde duygusal zeka yeteneği, aktif başa çıkma stratejilerinin olumlu etkilerini artırmakta ve akıl sağlığı için önleyici baş etme stratejilerinin olumsuz etkilerini azaltmaktadır (Davis, ve Humphrey2012). Ayrıca duygusal zekanın olumsuz duygu durumları ile de negatif yönlü ilişkisi bulunmaktadır (Mikolajczak, Petrides, Coumans ve Luminet, 2009). Duygusal zekanın önemi konusunda çalışmaları olan Goleman (1986), bir öğrencinin okuldaki başarısında, ne tür davranışların beklendiğini bilmesi; özbilince sahip olması, empatik bakabilmesi, dürtülerini kontrol etmesi, sırasını bekleme yeteneği, talimatları takip etmesi, gerektiğinde öğretmenlerden yardım istemesi ve akranlarıyla birlikte olması gibi özelliklerin bütününe duygusal zeka ile etkili olduğunu ifade etmektedir Mizahın gelişiminde ise iki önemli unsur bulunmaktadır; bunlardan biri çocuk ve gençlerin gördükleri modeller, diğeri ise mizahlarına aldıkları olumlu pekiştiricilerdir. Çocuk anne babası ya da ailesinde bulunan diğer kişilerin mizahi yönlerini model aldığı kadar televizyon, web siteleri vb... gibi iletişim araçlarından da mizahi bir bakış açısı kazanabilmektedir. Ayrıca çocukların küçük yaşlardan itibaren yaptıkları komik davranışları çevresindekiler onlara güldüğünde pekişmekte ve bilinçli davranış halini alabilmektedir (Gander ve Gardiner, 2007). Bu şekilde mizah ya da espritüel davranışlarla kişilerin kendilerini ortaya koyuş biçimleri de kendilerine özgü biçimde gerçekleşebilmektedir. Gençlerin mizah kavramı ile ilgili dili kullanma ustalıkları, entelektüel yetenekleri ve sembolleştirme potansiyelleri yaptıkları esprilerden anlaşılabilir (Gardner, 1982). Ergenlik çağında ironi ve alay üretme yeteneği arttıkça da alaycılık daha eğlenceli ve esprili hale gelmektedir (Keltner, Capps, Young ve Heerey, 2001). Bu da bazı yönlerden ergenlerin mizah olsun diye başkalarıyla dalga geçmeleri ve/veya eksiklik ya da kusurlarıyla alay etmelerine neden olabilmektedir. Diğer taraftan da mizahın hızla gelişen zihinlerin becerikli ve yüksek düzeyde düşünme potansiyellerini ortaya çıkardığını söylemek mümkündür (Unaran, 2018). Bu konuda yapılmış olan bir çalışmada; çocuk ve ergenlerin alay hareketlerini tanımlamaları istendiğinde, on bir yaşından itibaren ergenlerin hem görünürde acı veren durumları hem de olumlu sebepleri anlayıp açıklayabildikleri görülmüştür (Warm, 1997). Mizahı anlamada ve gereken durumlarda etkili bir araç olarak kullanabilmekte mizah tarzlarının değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Puhlik-Doris ve Martin (1999)'in ortaya attığı dört mizah tarzı, mizahın değerlendirilmesinde anahtar role sahiptir. Bunlar; kişinin sağlıklı olarak kendini ifadesine ve çevresindekini anlayabilmesine bağlı olan *katılımcı mizah* tarzı, kendi yeteneklerini kendine müsamaha göstererek geliştirme çabası olarak kabul edilen *kendini geliştiren mizah*, olumsuz kabul edilen ve başkasını kırarak gülme eylemini içeren *saldırgan mizah* ve komik olan durumları kendini yıpratarak ortaya çıkarma eğilimini içeren *kendini yıkıcı mizah* tarzı olarak adlandırılmaktadır. Bu mizah tarzlarına yönelik yapılan çalışmalarda sosyal etkileşim kalitesi ve yeterliliği ile kişilerin mizah tarzlarının bağlantılı olduğu ortaya çıkarılmıştır (Nezlek ve Derks, 2001; Yip, ve Martin, 2006). benzer şekilde mizah tarzları ve sosyal ve duygusal beceriler arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalar, uyumlu (olumlu) tarzların sosyal uyum ve duygusal iyi olma hali ile, uyumsuz (olumsuz) mizah tarzlarının da kin, düşmanlık, düşük benlik algısı gibi duygularla pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir (Burgess, 2000; Kuiper, Grimshaw, Leite ve Kirsh, 2004).

Mizah tarzları ile duygusal zekanın ilişkisine yönelik çalışmalar incelendiğinde; duygusal zekaya sahip olan kişilerin genellikle duygusal olduğu ve kendini geliştiren mizahı kullanmaya eğilim gösterdikleri ifade edilirken, duygusal zekaya sahip olmayan kişilerin ise saldırgan ve kendini yıkıcı mizahı kullanmaya yatkın olduğu belirtilmektedir (Greven, Chamorro-Premuzic, Artech ve Furnham, 2008; Vernon ,Villani, Schermer, Kirilovic, Martin, Petrides ve Cherkas, 2009).

Ergenlik çağındaki bireylerin yaşadıkları sorunları çözümlenip çevresine uyum sağlayan, mutlu ve özgüven sahibi kişiler olmaları için alacakları eğitimin yanısıra; hazzı erteleme, sabır gösterme, sorumluluk sahibi olma duyguları üzerinde denetim kurma, içsel motivasyonu sağlama gibi duygusal zeka becerilerinin güçlendirilmesi de önemlidir (Gözcü Yavaş, 2012; Kocayörük, 2012). Bahsedilen bu beceriler yeterli seviyeye ulaşmadığında, ergenler olayların farklı boyutlarını düşünebilme, -sorunların üstesinden gelme ve farkındalık sağlama, yaşadığı sorunlara göğüs germe gibi konularda zorlanmakta, sosyal uyumsuzluklar gösterebilmektedirler (Yeşilyaprak, 2001).

Bireylerin içindeki eğlenme isteğini ortaya çıkarmak için, etrafındaki insanların duygusunu fark etmek ve doğru zamanda doğru ifade gücüne sahip olmaları gerekir. Kendini Geliştirici Mizah tarzına sahip olan bireylerin duyguları yönetme gücünün daha iyi olduğu gözlenmiştir. Birey uyumlu mizah tarzlarını başa çıkma stratejisi olarak kullanırsa sorunlarının çözümünde daha becerikli hale gelir. Duygusal zekası yüksek olan ve mizahı uygun kullanabilme becerisine sahip kişiler duygularını kontrol edebilme ve ilişkilerden doyum almayı başarabilirler (Vernon ve diğerleri, 2009).

Duygusal zeka ve mizah tarzını etkileyen önemli etkenlerden biri olan anne babaların çocuğun benlik algısına ve karakter yapısına hem genetik katkı ile hem de model olma ile etki ettiği görülmektedir. Anne babaların çocuk yetiştirmede benimsedikleri tutumların, kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz etkileri olmaktadır. Etkili ve olumlu anne babalık tutumlarının sosyal duygusal gelişime ve buna bağlı hayat başarısına katkı sağladığı düşünülmektedir. Karakuşçu'ya (1999) göre aile ortamında uyum problemi ve geçimsizlik durumları benlik kavgalarından doğabilmektedir. Kişi aile ortamında ne kadar özgür olup, yeteneklerinin ve zayıf yönlerinin farkına vardırıılır ve benlik algısını geliştirmesine olanak tanınırsa yaşanan uyum ve geçim problemleri o kadar azalabilecektir. Ergenlik döneminde, espriler ile dolu "geyik muhabbetleri" olarak adlandırılan konuşma biçimiyle gençler mizaha yönelip çevresindekilere olumlu enerji vermekte, bundan haz almakta ve kendi benliklerini geliştirme fırsatı bulmaktadır (Kahraman, 2009). Özellikle de olumlu esprileri aile içinde kabul edilip desteklendiğinde olumlu yönde gelişim de paralel olarak desteklenmektedir.

Alan yazından edinilen bilgilere göre mizah ve duygusal zekanın sosyal ilişkileri etkileyici işlevine yönelik farklı boyutların da incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Duygusal zeka gibi bilişsel tabanlı, kendine ve çevresindekilerin davranışlarına yoğun bir dikkat ve farkındalık gerektiren bir kavram ile, insanları hem eğlendiren, hem rahatlatan hem de sosyalleşip iyi ilişkiler kurmasına olanak sağlayan mizah olgusunun bağlantılı olup olmadığı bu çalışma için çıkış noktasını oluşturmuştur. Ayrıca ergenlikte kişinin doğal gelişimsel süreç içerisinde yaşadığı durumlarla şekillenen içsel durumu ve yaşamında önem kazanan unsurlara bağlı olarak aile içinde yaşadığı sorunların bu yetileri nasıl etkilediğini incelemenin de gençlerle çalışanlara önemli katkılar sunabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla, araştırmada toplumsal yaşam uyumu ve başarısında etkili olduğu düşünülen duygusal zekanın 15-18 yaş

arasındaki lise öğrencilerinin mizah tarzları ile anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığı hakkında bilgi edinmek ve ailede yaşanan sorunların bu kavramlara etkisini incelemeye odaklanarak ergenlerle çalışan profesyoneller ve ailelere öneriler sunulması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada; ergenlerin duygusal zeka ve mizah tarzı düzeyleri yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmiş, aile tutumlarına göre ergenlerin yaşadıkları sorunları ile bağlantısı ve duygusal zeka ile mizah tarzlarının arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modeli olan ilişki tarama modeline (Karasar, 1991) göre tasarlanarak İstanbul ilinde farklı türde liselerde öğrenimlerine devam eden 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öncelikle İstanbul il Milli Eğitim Müdürlüğünden MEB 2017-2018 istatistik bilgilerine göre tüm ilçelerdeki ortaöğretim kurum türleri hakkında bilgi alındıktan sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi rayiç bedeline göre hazırlanmış grafikten sosyoekonomik (üst, orta, alt) çeşitliliğe dikkat edilerek, örneklem grubunu oluşturmak üzere okul listesi hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında Okan Üniversitesi Etik Kurulunun 10.10.2018 Tarihli 98. toplantısında alınan 4 no'lu karar ile etik kurul izni alınmıştır.

Katılımcılar

Çalışmanın örneklemini İstanbul Büyükşehir Belediyesi rayiç bedeline göre alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan Kadıköy, Üsküdar, Ataşehir, Beşiktaş, Fatih ve Bahçelievler ilçelerinden 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında farklı program türlerinde eğitim veren liselerden, 9. sınıflardan 103 (%26,1), 10.sınıflardan 118 (%29,9), 11.sınıflardan 127 (%32,2), 12.sınıflardan 46 (%11,7) olmak üzere normal gelişim gösteren 205 (%52) kız, 189 (%48) erkek olmak üzere, toplam 394 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 166'sı (%42,1) 15 yaşında, 123'ü (%31,2) 16 yaşında, 79'u (%20,1) 17 yaşında, 26'sı (%6,6) 18 yaşındadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada demografik özellikleri belirlemeye yönelik 16 sorudan oluşan anketin yanısıra, ülkemizde uyarılma ve geçerlik çalışmalarını yapan araştırmacılardan gerekli kullanım izinleri alınarak; 41 maddelik "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği", 32 maddeden oluşan "Mizah Tarzları Ölçeği" (MTÖ) ve 69 maddelik "Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği" (GDASDÖ) kullanılmıştır. Katılımcılardan tüm ölçekleri sırayla doldurmaları istenmiştir.

Schutte ve Arkadaşlarının 2001 yılında geliştirdiği, Austin, Huang, Saklofske ve McKenney (2004) tarafından yeniden düzenlenip, 2011 yılında da Tatar, Saltukoğlu ve Tok tarafından dilimize uyarlanan beşli Likert tipindeki duygusal zeka ölçeğinde üç alt boyut yer almaktadır. Ölçekte yer alan bazı maddeler bir alt boyuta yönelikken, bazıları da toplam duygusal zeka puanına yöneliktir. Ölçekteki alt faktörler: İyimserlik/ruh halini düzenleme, duyguları kullanma ve duyguları değerlendirmedir. Schutte Duygusal Zeka Ölçeği'nin orjinal biçimi iç tutarlılık katsayısı Austin ve ark. (2004) tarafından 500 kişilik örneklemden 41 madde olarak revize edildiği çalışmada 0.85 bulunmuştur. Aynı araştırmacıların bildirdiklerine göre ölçeğin farklı uygulama sonuçlarında ortaya koyulan iç tutarlılık katsayıları ise 0.66 ile 0.90

arasındadır. İlk çalışmadan son düzeltme yapılmasına rağmen ölçeğin iç-tutarlılık katsayısı artmamıştır. Ama problemleri görülen maddelerin çoğunluğunun düzeldiği görülmektedir. Düzenleme yapılan maddelerden 3, 10, 12, 15, 21, 22, 26, 32, 33 ve 34 numaralı maddelerde belirgin iyileşme gözlenirken 4, 13,14, 20, 23 ve 25, numaralı maddelerin sorunlu görünmeye devam ettikleri belirlenmiştir. Olumlu yönde değişen maddelere rağmen ölçeğin bütününde güvenilirlik katsayısının artmamasından dolayı ölçeğin güvenilirlik bağlamında tepe noktasına ulaştığı kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan Mizah Tarzları Ölçeği, günlük yaşamda mizahın kişisel olarak kullanımını ölçmek için hazırlanan bir ölçektir. Yerlikaya (2003) tarafından uyarlanmış olan mizah tarzları ölçeğinde, iki uyumlu, iki uyumsuz olmak üzere ölçülecek dört farklı alt ölçek vardır. Bunlar; *katılımcı mizah*, *kendini geliştiren mizah*, *saldırgan ve kendini yıkıcı mizah* olarak ifade edilmiştir. Bu ölçek, sekiz maddeyi kapsayan yedili Likert tipi bir ölçektir. Ters yönde kodlanmış on bir adet madde olup her ölçekten alınacak minimum puan 7, maksimum puan ise 56'dır. Bir alt ölçekten ne kadar yüksek puan alınırsa kişi o mizah tarzını o sıklıkta kullanır, sonucuna ulaşmaktadır. Uyarlama çalışması sonucunda (n=485), MTÖ'nün alt ölçeklerine ilişkin Cronbach alpha katsayıları; katılımcı mizah için 0.74, kendini geliştirici mizah için 0.78 saldırgan mizah için 0.69 ve kendini yıkıcı mizah için 0.67 olarak bulunmuştur. İki hafta arayla uygulanan ölçeğin (n=63) test- tekrar test korelasyon katsayıları sırasıyla; katılımcı mizah 0.88, kendini geliştirici mizah 0.82, saldırgan mizah 0.85 ve kendini yıkıcı mizah için 0.85 şeklindedir.

Araştırmada kullanılan üçüncü ölçme aracı, örneklem grubundaki öğrencilerin yaşadıkları ailesel sorunlarını ortaya koyması amacıyla da Tuğrul (1994) tarafından geliştirilen 'Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği' dir. Bu ölçek gençlik döneminde aileden kaynaklı olabilecek ne gibi sorunlar yaşandığı ve bu stres kaynaklarının genci ne derece etkilediğini açıklamak için geliştirilen beşli Likert tipli ölçek maddeleriyle hazırlanmıştır. Hem toplam hem de alt boyutlardan ayrı ayrı puanlar elde edilebilmektedir. Bu alt boyutlar; *otoriter-baskıcı tutum*, *ilişkilerdeki duyarsızlık ve tutarsızlık*, *anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk*, *sosyal etkinliklerde kısıtlılık*, *ev ortamındaki düzensizlik*, *ekonomik sorunlar*, *sınırsızlık ve istismar*, *sağlık ve sosyal sorunlar* olarak sıralanmıştır. Ölçeğin geliştirilme sürecinde yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarında toplam puan için Cronbach Alfa sayısı 0,93 ve 0,95 olarak kaydedilmiştir. Alt boyutları için ise ölçeğin güvenilirlik katsayılarının 0.45-0.84 olduğu belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin Analizi Araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilerin analizleri bir istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Veriler normal dağılım gösterip göstermemelerine bağlı olarak bağımsız gruplarda t testi, ANOVA ve Kruskal Wallis ile analiz edilmişlerdir.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda öğrencilerin mizah tarzları, duygusal zekaları ve aile sorunlarına ilişkin bulgular, katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Tablo 1. Mizah Tarzları Puanlarının Cinsiyetle İlişkisinin Bağımsız t Testi Sonuçları

Mizah tarzları	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S.s.	Sig. (2-tailed)	t	p
Katılımcı	Kadın	205	42,04	8,376	,001	3,302	,559
	Erkek	189	39,29	8,183		3,305	
Kendini geliştiren	Kadın	205	33,80	8,708	,886	,144	,006*
	Erkek	189	33,66	10,335		,143	
Yıkıcı	Kadın	205	24,73	7,963	,043	-2,033	,952
	Erkek	189	26,38	8,132		-2,031	
Saldırgan	Kadın	205	24,36	6,078	,000	-4,934	,620
	Erkek	189	27,48	6,453		-4,922	

Cinsiyet değişkeninin mizah tarzlarında etkisi incelendiğinde; katılımcılar arasında kendini geliştiren mizah tarzında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Katılımcı mizah tarzında kızların yıkıcı ve saldırgan mizah tarzında erkeklerin, daha yüksek mizah tarzı puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Duygusal Zeka Puanlarının Cinsiyetle İlişkisinin Bağımsız T testi sonuçları

Duygusal zeka alt boyutları	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	S.s.	Sig. (2-tailed)	t	p
İyimserlik	Kız	205	42,3366	5,38324		2,824	,003
	Erkek	189	40,5556	7,07959		2,793	
Duyguların kullanımı	Kız	205	16,0537	3,48977		-1,219	,001
	Erkek	189	16,5397	4,40319		-1,208	
Duyguların değerlendirilmesi	Kız	205	26,7902	4,59858	,747	,325	,018
	Erkek	189	26,6243	5,50741		,323	
Toplam	Kız	205	126,70	13,605	,140	1,499	,006
	Erkek	189	124,24	18,793		1,480	

'Öğrencilerin duygusal zeka düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?' sorusu için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda; kız ve erkek öğrenciler arasında iyimserlik ve duyguların kullanımı, altboyutları ve Duygusal Zeka toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülürken, özellikle iyimserlik alt boyutunda kız ve erkek öğrenciler arasında kızların lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Her iki cinsiyette de öğrencilerin duyguların kullanımında en düşük oranda puan aldıkları görülmüştür.

Tablo 3. Mizah Tarzlarının Yaşlara Göre Dağılımlarının Anova Sonuçları

Mizah Tarzı	Yaş	n	$\bar{x}$	S.s.	VK	KT	Sd	KO	F	P
Katılımcı	15	166	40,29	8,052	Gruplararası	266,668	3	88,889		,286
	16	123	40,98	8,276	Grup içi	27380,622	390	70,207	1,266	
	17	79	41,91	8,531	Toplam	27647,289	393			
	18	26	38,62	10,296						
	Toplam	394	40,72	8,387						
Kendini geliştiren	15	166	33,84	9,308	Gruplararası	130,692	3	43,564	,480	,697
	16	123	34,32	10,096	Grup içi	35422,325	390	90,826		
	17	79	33,08	9,598	Toplam	35553,18	393			
	18	26	32,31	7,760						
	Toplam	394	33,73	9,511						
Yıkıcı	15	166	25,14	7,990	Gruplararası	69,600	3	23,200	,354	,786
	16	123	25,80	8,046	Grup içi	25564,776	390	65,551		
	17	79	26,08	8,213	Toplam	25634,376	393	117,893		
	18	26	24,85	8,652						
	Toplam	394	25,52	8,076						
Saldırgan	15	166	26,84	6,480	Gruplararası	353,678	3	117,893	2,880	036
	16	123	24,85	6,747	Grup içi	15967,076	390	40,941		
	17	79	25,08	5,784	Toplam	16320,754	393			
	18	26	26,69	5,918						
	Toplam	394	25,86	6,444						

Tablo 4. Mizah Tarzlarının Yaşlara Göre Sheffe Testi Sonuçları

Farkın kaynağı	Ortalamalar farkı	SS	Anlamlılık düzeyi
15	16	1,998	,761
	17	1,367	,798
16	15	-1,998	,761
	17	-,631	,850
17+	15	-1,367	,798
	16	-,631	,850

Öğrencilerin mizah tarzları ölçeğinden aldıkları puanların tarzlara ilişkin tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz yapılmadan önce 18 yaşında olan 26 katılımcı, analizin non-parametrik yerine parametrik dağılımla ölçülebilmesi için 17 yaşında olan katılımcılara dahil edilmiş ve analiz sonuçları, öğrencilerin mizah tarzları ölçeğinden aldıkları puanların, katılımcı, kendini geliştiren ve yıkıcı mizah tarzında öğrencilerin yaşına göre farklılık göstermediğini ($p>,05$), ancak saldırgan mizah tarzında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymaktadır ($p<,05$). Aynı zamanda Öğrencilerin mizah tarzları alt boyut puanları sırasıyla incelendiğinde; *Katılımcı*; *Kendini Geliştiren* ve *Yıkıcı Mizah* tarzı alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşmadığı ortaya çıkmıştır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını görmek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=0,240;05$). Bunun üzerine

varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin nedeni testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre 15 yaş grubu ile 16 yaş grubu arasında 15 yaş grubu lehine istatistiksel olarak ($p<,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, 15 yaş grubundaki öğrencilerin 16 yaş grubundakilere göre daha fazla saldırgan mizah puanına sahip olduğunu ortaya koymaktadır $F(2,391)=3,693;p<,0,05$.

Tablo 5. *Duygusal Zeka Puanlarının Yaşlara Göre Dağılımlarının Kruskal Wallis Analiz Sonuçları*

Duygusal zeka alt boyutları	Yaş	n	$\bar{x}$	S.s.	Sıra ort.	Ki kare
İyimserlik	15	166	190,70	6,30973	190,70	1,207
	16	123	199,92		199,92	
	17	79	204,00		204,00	
	18	26	209,69		209,69	
	Total	394				
Duyguların kullanımı	15	166	202,29	3,95670	202,29	2,829
	16	123	185,25		185,25	
	17	79	198,89		198,89	
	18	26	220,67		220,67	
	Total	394				
Duyguların değerlendirilmesi	15	166	200,54	5,04913	200,54	,954
	16	123	191,34		191,34	
	17	79	195,76		195,76	
	18	26	212,52		212,52	
	Total	394				
Duygusal zeka toplam puan	15	166	195,49	16,326	195,49	4,255
	16	123	186,86		186,86	
	17	79	206,33		206,33	
	18	26	233,87		233,87	
	Toplam	394				

Duygusal zeka toplam puan ve alt boyutları sıralama ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda yaş değişkenine göre oluşan grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=4,255$; $sd=3$; 05) $p>,05$. Bu bulgu, Öğrencilerin toplam duygusal zekâ puanlarının yaş değişkenine göre farklı olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda Öğrencilerin duygusal zekâ alt boyut puanları sırasıyla incelendiğinde; İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlemesi, Duyguların Değerlendirilmesi ve Duyguların Kullanılması Alt Boyutunda anlamlı bir farklılık oluşmadığı ($\chi^2=2,829$; $sd=3$; $p>,05$) ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile öğrencilerin duygusal zeka toplam puan ve altboyutları sonuçları yaş değişkenine göre oluşturulan gruplar arasında anlamlı olarak farklılaşmamıştır.

Tablo 6. Aile Sorunlarının Duygusal Zeka Alt Boyutlarıyla İlişkisinin Dağılımı

Duygusal Zeka Puanları		Aile sorunları
İyimserlik	R	,004
	P	-,146**
Duyguların kullanımı	R	,195
	P	,065
Duyguların değerlendirilmesi	R	,000
	P	,210**
Duygusal zeka toplam puan	R	,925
	P	,005

Aile ilişkilerinde yaşanan sorunların öğrencilerin duygusal zeka puanlarına etkisi araştırıldığında, yapılan Pearson Korelasyon Analiz sonucuna göre; duygusal zeka toplam puanları ($r=0,925$) ile duyguların kullanımı altboyutu puanlarında ($r=0,195$) aile sorunlarını belirleme testi puanları arasında, istatistiki olarak anlamlı doğrusal ilişki bulunmamıştır. ($p>0,05$). Ancak aile sorunlarının iyimserlik alt boyutuyla ($r=-0,146$) negatif, duyguların değerlendirilmesi ($r=0,210$) alt boyutu ile pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır $P<0,05$. Diğer bir deyişle aile sorunları arttıkça kişilerin duyguların değerlendirmesi alt boyutu puanları artarken, iyimserlik altboyutu puanları düşmektedir.

Tablo 7. Aile Sorunlarının Mizah Tarzları Alt Boyutlarıyla İlişkisinin Dağılımı

Mizah tarzları		Aile sorunları
Katılımcı	R	,000
	P	-,284**
Kendini geliştiren	R	,002
	P	-,154**
Yıkıcı	R	,000
	P	,208**
Saldırgan	R	,004
	P	,143**

Aile ilişkilerinde yaşanan sorunların mizah tarzlarına etkisi incelendiğinde, Katılımcı Mizah Tarzı ($r=0,000$), Kendini Geliştiren Mizah Tarzı ($r=0,002$), Yıkıcı Mizah Tarzı ($r=0,000$), Saldırgan Mizah Tarzı ($r=0,004$) aile sorunlarını belirleme testi puanları arasında, istatistiki olarak anlamlı doğrusal ilişki gözlenmiştir. $P<0,05$ Katılımcı ve Kendini Geliştiren Mizah tarzları aile sorunları ile negatif yönlü, Yıkıcı ve Saldırgan Mizah Tarzının da pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Lise öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanı ve alt boyutları ile olumlu mizah tarzları arasındaki ilişki araştırıldığında analiz sonucuna göre; duygusal zeka toplam puanı ile kendini geliştiren mizah tarzı puanları arasında pozitif yönde, iyi düzeyde, istatistiki olarak anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin duygusal zeka puanları arttıkça kendini geliştiren mizah tarzı puanları da artış göstermektedir. ($r=0,177$; $p<0,01$). Ancak duygusal zeka puanı ile katılımcı mizah tarzı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-,030$); $p>0,05$.

Duygusal zeka alt boyutlarının katılımcı mizah tarzlarıyla ilişkisini analiz eden korelasyon sonuçlarına bakıldığında katılımcı mizah tarzı puanı ile İyimserlik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde, iyi düzeyde ($r=0,240;p<0,01$), duyguların kullanılması ($r=-,197$) ve değerlendirilmesi ($r=-,223$) alt boyutları arasında negatif yönde, iyi düzeyde istatistiki olarak anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). Buna göre öğrencilerin katılımcı mizah tarzı puanları arttıkça İyimserlik alt boyutu puanları artış, duyguların kullanılması ve duyguların değerlendirilmesi alt boyut puanları ise azalış göstermektedir.

Duygusal zeka altboyutları puanının kendini geliştiren mizah tarzlarıyla ilişkisini analiz eden korelasyon sonuçları ise kendini geliştiren mizah tarzı puanı ile iyimserlik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde, iyi düzeyde istatistiki olarak anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur ($r=0,284;p<0,01$). Buna göre öğrencilerin Kendini Geliştiren mizah tarzı puanları arttıkça iyimserlik alt boyutu puanları artış göstermektedir. Duyguların kullanılması ($r=,057;p>0,05$) ve değerlendirilmesi ($r=-,003;p>0,05$) alt boyutları ile kendini geliştiren mizah tarzı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Öğrencilerin duygusal zeka toplam puanı ile olumsuz mizah tarzları puanları arasında ilişki olup olmadığını incelemek için yapılan Pearson Korelasyon Analiz sonucuna göre; duygusal zeka toplam puanı ile yıkıcı mizah tarzı puanları arasında pozitif yönde, iyi düzeyde, istatistiki olarak anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin duygusal zeka puanları arttıkça yıkıcı mizah tarzı puanları da artış göstermektedir ($r=0,213;p<0,01$). Ancak duygusal zeka puanı ile saldırgan mizah tarzı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-,073;p>0,05$).

Tablo 8. *Duygusal Zeka Altboyutları Puanlarının Saldırgan Mizah Puanı ile Regresyon Analizi*

Duygusal Zeka Puanları	B	Standart hata	Beta	p
İyimserlik	-,358	,052	-,351	,000*
Duyguların kullanımı	,181	,086	,111	,037*
Duyguların değerlendirilmesi	,258	,068	,202	,000*

Regresyon analizinde de iyimserlik ve duyguların değerlendirilmesi altboyutunda anlamlılık değerinin 0,05 den küçük olduğunu görülmektedir. Dolayısı ile, iyimserlik, duyguların kullanımı ve duyguların değerlendirilmesi alt boyutlarının saldırgan mizahın üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, Standardized Coefficients Beta (standardize B katsayısı) katsayısına bakarak altboyutların saldırgan mizahın üzerinde hangi yönde etkili olduğu da söylenebilir. Bu örnekte B değeri iyimserlik altboyutunda (-,358), duyguların değerlendirilmesi alt boyutunda (,258) olarak hesaplanmıştır. Bu değerlere bakarak duyguların değerlendirilmesi altboyutunun, saldırgan mizah üzerinde pozitif, iyimserlik altboyutunun ise negatif yönlü bir etkiye sahip olduğunu söylenebilir.

Tablo 9. *Duygusal Zeka Altboyutları Puanlarının Saldırgan Mizah Puanı ile Regresyon Analizi*

Duygusal Zeka Puanları	B	Standart hata	Beta	P
İyimserlik	-,026	,067	-,020	,700
Duyguların kullanımı	,269	,111	,132	,016*
Duyguların değerlendirilmesi	,337	,088	,210	,000*

Tablo 8’de duygusal zeka alt boyutlarının yıkıcı mizah tarzının üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı görülmektedir. Buradaki iyimserlik ve duyguların kullanımı altboyutunda anlamlılık değeri 0,05’den büyük olduğundan iyimserlik ve duyguların kullanımı alt boyutlarının yıkıcı mizahın üzerinde yordayıcı bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bununla birlikte duyguların değerlendirilmesi altboyutunda anlamlılık değeri de 0,05 den küçük çıkmıştır. Dolayısı ile duyguların değerlendirilmesi alt boyutunun yıkıcı mizah üzerinde Standardized Coefficients Beta (standardize B katsayısı) katsayısına bakarak (.210) pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA

Geleceğin güç sahibi kişileri ve toplumun önde gelen bireyleri bugünün lise gençlerinden oluşacağı için, onların sık yaşadığı ergenlik sorunlarını öğrenmek, bu sorunların önüne geçebilmek için neler yapılacağı, insan ilişkileri ve duyguların doğru yansıtılmasının toplumsal anlamda nasıl hayati bir değeri olduğunu fark etmek fevkalade belirleyicidir.

Mizah kavramının her bireyin içini mutluluk ile dolduran bir olgu olduğu düşünülürken, bazı kişilerin bu yeteneği olumlu biçimlerde kullanmayıp kendi gücünü kabul ettirmeye çalışması görünür olmayan problemleri doğurabilir. Eğer kişi sosyal ilişkilerinde mutlu olabilirse, akademik hayatında ve toplum değerlerini edinmede de rahat bir gelişim gösterecektir.

Araştırma bulguları öğrencilerin mizah tarzlarının cinsiyete göre farklılaştığı sonucunu ortaya koymuştur. Cinsiyet değişkeninin mizah tarzlarında etkisi incelendiğinde; katılımcılar arasında kendini geliştiren mizah tarzında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Başkalarıyla birlikte olmasa bile yaşamla ilgili mizahi bir bakış açısını sürdürme, mizahı strese başa çıkma, mizahla neşelendirme eğilimini ifade eden kendini geliştirici mizah tarzı (Führ, 2002) , kişilerin dayanıklılıklarını ve sorunlarla başa çıkma becerilerini içeren bir mizah tarzıdır. Öğrencilerin bu tarzda mizaha sahip olmalarını daha sağlıklı yetişkinlere dönüşmelerinde önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ayrıca katılımcı mizah tarzında kızların, yıkıcı ve saldırgan mizah tarzında ise erkeklerin daha yüksek mizah tarzı puanına sahip olduğu görülmüştür. Literatür taramasında rastlanan bazı araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çetin’in (2017) ergenlerin mizah tarzı ve öz anlayışını incelediği araştırmasında erkek öğrencilerin saldırgan mizahı daha çok kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca üniversiteli gençlere uygulanan mizah tarzı ölçeğinin analizinde saldırgan ve yıkıcı mizah tarzının erkeklerin kızlara oranla daha çok kullandıkları sonucu elde edilmiştir (Sarı ve Aslan, 2005). Farklı sonuçlara erişmiş araştırmalar da mevcuttur. Örneğin Yılmaz Karagülle’nin (2018) yapmış olduğu yüksek lisans tez araştırmasında üniversite öğrencilerinin üzerinde uyguladığı ölçek sonuçlarında, cinsiyete ilişkin katılımcı, kendini geliştiren, yıkıcı ve saldırganlık mizah tarzı ölçekleri puanında anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

Duygusal zekanın alt boyutları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, iyimserlik alt boyutunda kız öğrencilerin lehine bir fark ortaya çıkmıştır. Goleman (2003) duygusal zeka özelliklerinin cinsiyete göre değişiklik gösterdiğini savunan bir çalışmacıdır, ayrıca ergen kız ve erkeklerin duygusal zeka düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını, kızların duygusal zeka puanının erkeklere göre anlamlı şekilde yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Hatta bu araştırmalarda erkeklerin duyguları anlama ve kullanma konusunda

zayıf olmaları sebebiyle çeşitli bağımlılıklara (alkol, sigara, madde) başvurdukları belirtilmiştir (Goleman, 2003, Brackett, Mayer ve Warner, 2004).

Uyumlu mizah tarzları olumlu bir takım duygular olan iyimserlik, özsaygı, sosyal destek sağlama ve iletişime geçtiği kişilerle sağlıklı bağ kurup doyum sağlama gibi duygularda önemli görevler üstlenir (Martin, Puhlik Doris, Larsen, Gray ve Weir, 2003; Martin, 2007). Bu değişkenler ise kişinin sürekli bir yeterlik duygusu ve duygusal zeka çerçevesi ile bütünleşmiştir (Petrides, Pérez González ve Furnham, 2007). Uyumlu mizah ile duygusal zekanın arasında hipotez kurulmuş olan bağlantılar bulunmaktadır. Uyumlu mizah tarzlarının sağladığı yararlar toplumsal ilişkilerde kolaylaştırıcı etkiler yapmakta, duygusal zekanın merkezi olan duygusal okur-yazarlık ve duyguların düzenlenmesi konusu ile ilişkili bulunmaktadır (Vernon, Villani, Schermer, Kirilovic, Martin, Petrides ve Cherkas, 2009).

Çalışmada her iki cinsiyette de öğrencilerin duyguların kullanımında en düşük oranda puan aldıkları görülmüştür. Duygusal zekâda kişilerin hem kendi duygularının farkında olması ve duygularını idare edebilmesi hem de başlakalarını duygularını anlayabilmesi önemli unsurlardandır. Ancak duygularını iyi idare edebilen kişiler problemler ile baş etme ve ansızın gelişen olaylara adapte olma konusunda başarılı olmaktadır (Goleman, 2003). Bu nedenle bu sonuç öğrencilerin duygularını ifade etme konusunda desteğe gereksinim duyduklarını düşündürmektedir.

Araştırma bulguları yaşlara göre incelendiğinde öğrencilerin mizah tarzı puanlarının katılımcı, kendini geliştiren ve yıkıcı mizah tarzında farklılık göstermedikleri, ancak saldırgan mizah tarzında 15 yaş grubundaki öğrencilerin diğer yaş gruplarıyla kıyaslandığında anlamlı düzeyde farklılık gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi, ergenliğin ilk yıllarında ruhsal olarak yeterince olgunlaşmamış olan gençlerin empati duygusundan uzak hareket ederek çevresindekilere aşağılayıcı ve kırıcı mizahı yansıtımları olabilir. Mizah tarzları üzerine yapılan bazı araştırmalar yaşın anlamlı olduğu sonucuna ulaşırken bazıları da istatistiki olarak anlamlı sonuca ulaşmamıştır. Örneğin öğretim elemanları üzerinde yapılan çalışmada katılımcı mizahın anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ve genç olan öğretim üyelerinin bu mizah tarzını daha çok kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tümekaya, 2006). Fidanoğlu'nun (2006) evli çiftler üzerinde mizah tarzlarını incelediği araştırmasında ise yaş ilerledikçe yıkıcı mizah tarzının azaldığı sonucu gözlenmiştir. Diğer taraftan yaş değişkeninin farklılık yaratmadığı araştırmalara da rastlamak mümkündür (Küçükbayındır, 2003; Çetin, 2017).

Araştırma bulguları incelendiğinde öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ve alt boyutlarından elde ettikleri puanların yaşlara göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç alan yazında yer alan bazı araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Yılmaz, (2007; Temeloğlu, 2018). Ancak yapılan bazı araştırmalar duygusal zekânın gelişiminde yaşın önemli bir değişken olduğunu ve en üst duygusal zekâyâ 40-50 yaşlarda erişilebileceğini ifade etmektedir (Stein ve Book, 2011). Öğretmenler üzerinde yapılan başka bir çalışmada da duygusal zekânın yaş gruplarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Güler, 2006). Duygusal zekâ geliştirilebilen bir zeka türü olduğundan farklı eğitimler ile desteklenerek artırılabilir (Gardner, 1982; Kurt, 2007).

Öğrencilerin verdiği yanıtlara göre yaşadıkları aile sorunlarından en fazla ortalamaya sahip olan durum 'Otoriter Anne Baba Tutumu' (30,43), onun hemen ardından ise (27,09) ortalama ile 'İlişkilerde Duyarsızlık ve Tutarsızlık' durumu gelmektedir. En düşük ortalama elde edilen

sorun ise 'Sağlık ve Sosyal Sorunlar'(4,65) dır. Bu sonuçlar ergenlerin anne ve babalarının baskıcı ve kendilerini kısıtlayan, ayrıca kendilerini anlamayan ve sorunlarına yeterince ilgi göstermeyen tutumlara sahip oldukları düşüncesinde olduklarını göstermektedir. Ergenlik dönemi aile ile gencin kuşak çatışmasını en yoğun şekilde yaşadığı dönem olarak gerek kendilerini daha fazla özgür hissetmek istedikleri gerekse de çevresindeki yetişkinlerce anlaşılma gerksinimleri duydukları dönem olması nedeniyle bu sonucun ergenlerin düşüncelerini yansıttığı düşünülebilir.

Duygusal zeka toplam puanları ile aile sorunlarını belirleme testi puanları arasında, istatistiki olarak anlamlı fark oluşturan doğrusal ilişki bulunmamıştır. Bunun sebebi olarak ergenlere uygulanan ölçeklerin sadece onların görüşünü içeren ve ailelerin tavırları hakkında yansıtma yapılmadan uygulanmasının oluşturduğu sınırlılığın etken oluşturduğu düşünülebilir. Yılmaz (2000) ve Villard'ın (2004) da çalışmalarında da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ancak aile sorunlarının iyimserlik alt boyutuyla ($r=-0,146$) negatif, Duyguların Değerlendirilmesi ($r=0,210$) alt boyutu ile pozitif yönlü bir ilişkisi bulunmaktadır ($p<0,05$). Bunun sebebi olarak, ailede yaşanan sorunların artmasıyla kişilerin yaşama bakış açısının olumsuz etkilenmesi ve kişiyi karamsarlaştırması gösterilebilir. Yaşanan bu sorunların duyguların değerlendirilmesi alt boyutu ile pozitif yönlü ilişkili olması ise sorunlara ilişkin deneyim kazanmanın duygusal okuryazarlığı olumlu etkilemesi beklentisi ile açıklanabilir.

Mikolajczak, Luminet ve Menil'in (2006) elde ettikleri sonuçlara göre ise, yüksek ve düşük duygusal zeka (EI) değerine sahip olan deneklerin genel olarak potansiyel durumlara tepki verme konusunda farklı yeteneklere sahip olduklarını yönündedir. Yani kişilerin duygusal zeka yetenekleri çevresindeki sorunları algılama ve o sorunlara ilişkin yansıtıcı rol üstlenme konusunda yetersiz kalabilir. Bazı ergenlerin de kendi ailesi hakkında görüş yansıtmakta tereddütler yaşaması ve mahrem durumları cevaplarına yansıtması bu bulguya gerekçe gösterilebilir.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin aile sorunları azaldıkça Katılımcı ve Kendini geliştiren mizah tarzı puanları artış göstermektedir. Böyle negatif bir ilişkinin ortaya çıkması aile ortamının kimlik ve davranış oluşturma sürecindeki gençlerin vizyonuna etkisi ile açıklanabilir. Eğer ailede sorun teşkil eden durumlar az ise birey daha çok sosyalleşip sağlıklı, mutlu ilişkiler kurup, mizahın olumlu etkilerinden payına düşeni alır. Yapılan bazı araştırmaların da desteklediği bu bulgu ilk sosyal çevre görevini üstlenen ailenin sorumluluğunu ortaya koymaktadır (Kahraman, 2009; Akaydın, 2015).

Çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin aile sorunları arttıkça Saldırgan ve Yıkıcı mizah tarzı puanları da artış göstermektedir. Bu pozitif ilişkinin sebebi gençlerin aile içinde yoğun sorunlar yaşamasının, çevresindeki bireyler üzerinde baskı kurma, aşağılayarak onlar arasında kendi popülerliklerini arttırmaya çalışma isteği olabilir. Eğer birey ailede kendini güvende hissetmiyorsa, kendi güvensizliğini çevresindeki daha güçsüz olabilecek bir bireye yansıtması ve onun kötü hissetmesine neden olan sözler söylemesi gerçekleşebilir. Nitekim, ev içinde yaşanan aksaklıklar, toplumun diğer ortamlarını da etkileyecek olumsuz koşullara sebebiyet verebilir. Benzer bir sonuca daha önceden Martin ve diğerlerinin (2003) yaptığı çalışmada da ulaşılmıştır.

Ailede yaşanan sorunlar arttıkça kendini yıkıcı mizahın artması ise; gençlerin sorunlu aile ortamında bulunmalarından kaynaklı özgüven eksikliği yaşamaları, böylelikle mizahın

olumlu yönleri olan Katılımcı ve kendini geliştiren tarzlarından yararlanamamaları dolayısıyla yaşam doyumu ve sosyal çevre edinme isteğiyle kendileri hakkında esprili, eleştirel bir bakış açısı edinerek kendini yıkıcı mizaha başvurmaları ile açıklanabilir.

Katılım sağlayan öğrencilerin duygusal zeka puanları arttıkça olumlu mizah tarzlarından kendini geliştiren mizah tarzı puanları da artış göstermektedir. Ancak öğrencilerin duygusal zeka puanları ile katılımcı mizah tarzı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Geçmiş çalışmalara bakıldığında; Gignac, Karatamoglou, Wee ve Palacios'un (2014) yaptığı çalışmada uyumlu mizah tarzları ile tipik duygusal zeka performansı arasında pozitif ilişki sonucu elde etmişlerdir. Bu da araştırmanın bulgusu ile kısmi olarak uyum içindedir.

Vernon ve ark.'nın (2008) yaptığı çalışmada ise mizah tarzları ile ilişkili olabilen değişkenlerden birinin duygusal zeka olduğu ifade edilmiştir. Duygusal zekaya sahip olan kişilerin genellikle duygusal olduğu ve Kendini geliştiren mizahı kullanmaya, duygusal zekası düşük olan kişilerin ise saldırgan ve kendini yıkıcı mizahı kullanmaya yatkın olduğu bulunmuştur. Greven ve ark. (2008) da duygusal zeka ile uyumlu mizah tarzlarının pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca akademik personeller üzerinde yapılan bir başka çalışmada duygusal zekanın kendini geliştiren, saldırgan ve yıkıcı mizah tarzlarının yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tümkaya, Hamarta, Deniz, Çelik ve Aybek 2007). Ancak bu çalışmada duygusal zeka puanı ile saldırgan mizah tarzı puanı arasında anlamlı doğrusal bir ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin duygusal zeka puanları arttıkça Yıkıcı Mizah tarzı puanları da artış göstermektedir. Bu bulgu literatürdeki çalışmalara zıt olan bir sonuçtur. Duygusal zekası yüksek olan bireylerin kendi duygularının farkında olma ve kendini tanıma düzeyi gelişmiş olduğundan, yıkıcı mizaha yönelmeyeceği düşünülürken; ilginçtir ki bu çalışmada yıkıcı mizah tarzı ile duygusal zeka arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bunun sebebi ergenlerin kendi duygularının farkında olsalar bile sırf akran desteğini alabilmek için çoğu zaman kendileri hakkında olumsuz ifadelerde bulunup Yıkıcı mizaha başvurmaları ve sosyal kabul almaya çalışmaları olabilir. Çünkü ergen bireyler için arkadaş desteği alabilmek o denli önemlidir ki; çoğu kez kötü alışkanlıklar olan sigara, alkol, uyuşturucu ve hatta suç işlemeye kadar götüren yönlendirici bir etkilenmeye sebep olabilir (Steinberg ve Morris, 2001).

Analiz sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin katılımcı mizah tarzı ve kendini geliştiren mizah tarzı puanları arttıkça Duygusal Zeka alt boyutlarından biri olan İyimserlik puanları da artış göstermektedir. Toplumsal ortamlara katılma durumu ne kadar artar, mizah olumlu amaçlarla ne kadar kullanılırsa, bireyin hayatı olumlu özellikleri ile algılama, gelecekte umutlu söz edebilme ve öznel iyi oluş becerileri de o oranda artabilir. İlhan'ın (2005), çalışması Katılımcı ve Kendini Geliştiren mizahı yüksek oranda dışa dönüklük ile ilişkili bulmuştur. Çalışmanın bulgusu yapılan araştırmanın sonucu ile uyum göstermektedir. Yip ve Martin'in 2006 yılındaki çalışmasında da mizah tarzları ile duygusal zeka arasındaki ilişkileri incelenip duygusal zeka'nın bir altboyutu olan 'duyguların değerlendirilmesi' ile 'kendini geliştiren mizah' arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına bakarak 'saldırgan mizah tarzı'nın 'duyguların değerlendirilmesi' ve 'duyguların kullanılması' alt boyutu ile pozitif, 'iyimserlik' alt boyutu ile negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Duyguların değerlendirilmesi ve duyguların kullanılması puanları arttıkça saldırgan mizah da artış göstermektedir. Bunun sebebi olarak bireyin çevresinde gelişen duygusal dünyadan haberdar olmasının kim üzerinde baskı kurup kimi manipüle edebileceğine ilişkin fikir geliştirmesine yardımcı olması ve bu fikirleri düşünceler

ile birleştirerek yeni durumlarda saldıracak yansıması gösterilebilir. Nitekim, saldırgan mizah, akran zorbalığının önemli bir noktası olup bazen de fiziksel ve ilişkisel şiddet davranışlarıyla gözlemlenebilir (Rigby, 2004). İyimserlik altboyutu ve Saldırgan mizah tarzının negatif yönlü ilişkili olması ise, hayata olumlu bakma davranışının başkalarını aşağılayarak eğlenme davranışı ile taban tabana zıt olması ile açıklanabilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin uyumlu mizah tarzları olan katılımcı ve kendini geliştiren mizah ortalamaları, uyumsuz mizah tarzları olan saldırgan ve yıkıcı mizah tarzı ortalamalarından yüksek çıkmıştır. Bu bulgu günümüz gençliğin olumlu mizaha daha çok yer verdiğini göstermektedir ve umut vericidir. Geçmiş yıllarda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Avcı, 2009; Yerlikaya, 2009; Akkaya, 2011; Altınkurt ve Yılmaz, 2011). Uyumlu mizah tarzına sahip kişilerin; kolay anlayan, mutlu, sosyal ilişkileri güçlü ve kendini iyi biçimde ifade etme becerilerine sahip oldukları görülmektedir (Yip ve Matin, 2006). Gençliğin mutlu yetişmesinin, geleceğin daha aydınlık ilişkilerini oluşturacağı ve bireylerin paylaşımcı olmalarına katkıda bulunacağından hareketle uyumlu mizah tarzının önemli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşanılan evrende huzur ve mutluluğa ulaşmak, toplum içinde kendini doğru ifade gücüne ve kurulan ilişkilerin kalıcılığına bağlıdır. İlk sosyal çevre olan ailenin, çocuğa farkındalık kazandırması, kuracağı ilişkilerde öngörü sağlayabilmesi, onun sosyal ilişkilerinde yetkinlik kazanmasını kolaylaştıracaktır. Çocukların birbirinden ayna misali etkilendiği bu özel gelişim döneminde gerek akademik yaşamlarına gerekse hayat başarılarına katkı sağlamak için sosyal yaşantı elde edebilecekleri eğitim ortamına büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenler sınıf ortamında Uyumlu Mizah ve Duygusal Zeka etkileşimli bir hava yarattığında, öğrenme daha keyifli, nitelikli ve kalıcı hale gelebilecektir. Çok boyutlu olan ve duygusal dünyadan etkilenen 'Gelişim Alanları'na fayda sağlamak, şüphesiz ki; gelecek kuşaklarımızın hedeflerini gerçeğe dönüştürmelerinin en önemli koşullarından biridir.

Araştırmanın sonuçları ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Aile içi sorunların mizah tarzlarına etkisi incelendiğinde sorunlar azaldıkça uyumlu mizah tarzı puanlarının arttığı sonucu; ailenin çocuğun olumlu bir ruh haline sahip olmasındaki etkiyi göstermekle birlikte aile içi sorunlardan çocukların olabildiğince az etkilenmesini sağlamak amacıyla ailelerin bilinçlendirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu amaçla ailelerin bu konuda da farkındalıklarını arttıracı eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve gençlerin sorun çözme becerilerinin desteklenmesini sağlamak amacıyla da sportif ve sanatsal etkinliklere yönlendirilmeleri önerilmektedir. Ayrıca ailelerin çocuklarını sorunların yüksek sesle tartışıldığı ortamlardan olabildiğince uzak tutmaya ve evde huzurlu bir atmosfer yaratmaya özen göstermeleri önemli görülmektedir.

Kız ve erkek öğrencilerin farklı türde mizah tarzlarına sahip olduğu ve erkeklerin olumsuz mizaha daha çok başvurdukları göz önüne alındığında ailelerin her iki cinsteki çocuklarına ayırım gözetmeksizin duygularını rahat ifade edebilecekleri ortamlar hazırlaması gerekmektedir. Erken yaşlardan itibaren çocuğun akranları ile iletişime geçmesi sağlanmalı ve uyumlu mizah tarzları pekiştirilerek desteklenmelidir. Çocukluk döneminde çocuğa okunan kitaplar, izletilen çizgi filmler gibi dışsal araçlar özenle seçilmeli ve bunlar aracılığıyla

çocukların yansıtıcı bir iletişime sahip olmaları ve uyumlu mizahla erkenden tanışmaları sağlanmalıdır.

Aile sorunlarında 'otoriter aile tutumları'nın yüksek oranda olumsuzluklara kaynak oluşturması sebebiyle, sivil toplum kuruluşlarının Aile Danışmanlığı ve Aile Eğitimi çalışmaları arttırılmalıdır. Veli toplantılarında aile tutumlarının önemi daha çok vurgulanarak aileleri bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Onbeş yaş grubundaki çocukların saldırgan mizah puanlarının daha yüksek çıkması, bu yaştan önce ergenlerin daha da özenle desteklenmeleri gerekliliğini göstermiştir. Bu sebeple liselerde hazırlık ya da 1. sınıf düzeyine gelen bu yaş grubu için duygu yönetimi ve sosyal ilişkiler konularında seminerler yapılabilir. Empati çalışmaları arttırılarak sınıfta olumsuz ifadelerin ve saldırgan mizah davranışlarının önüne geçilmesi için çalışmalar yapılabilir.

Öğrencilerin duygusal zeka konusunda bilgi sahibi olmaları ve bu yeteneği geliştirmeleri için rehberlik etkinlikleri kapsamında çalışmalar planlanabilir. Duyguların tanınması ve ifade edilmesini sağlamak amacıyla akran destekli çalışmalar yapılabilir.

Orta öğretim öğrencileri için izletilmesi gereken yaratıcı düşünme, duygular, mizah ve başa çıkma konulu filmler belirlenerek öğretmenleri eşliğinde izlemeleri ve tartışma etkinlikleri gerçekleştirmeleri sağlanabilir. Öğrencilerin akademik başarı dışında duygusal ifade ve eğlence konularında gelişimleri için kompozisyon yarışmaları ve münazaralar düzenlenebilir.

Kız öğrencilerin daha ağırlıklı olarak sergiledikleri uyumlu mizah becerileriyle, erkek öğrencilere model olmalarını sağlayacak karma gruplar oluşturulması ve sosyal etkileşimlerin arttırılması sağlanabilir. Topluma hizmet çalışmaları ile öğrencilerin sosyal ilişkileri güçlendirici çalışmalar yapması desteklenebilir.

Öğrencilerin duygusal zeka puanları ile uyumlu mizah tarzları arasındaki korelasyon incelendiğinde kendini geliştiren mizah ile duygusal zeka toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Kişi kendini iyi tanıyıp geliştirdiğinde sorunları mizah yoluyla aşabilmesinin sağlanacağı ve duygusal zekasının da artacağı düşünülmektedir. Bunu desteklemek için okullarda iletişim dersleri verilebilir, bireylerin kendilerini tanınması ve topluma mizah ile ulaşması noktasında fırsatlar sağlanabilir.

Öğrencilerin uyumlu mizah tarzlarını daha çok kullanabilmeleri için, okullarda mizah kulüpleri kurulabilir. Mizah ile ilgili yayınlar çıkarılarak öğrencilerin katılımcı ve kendini geliştiren mizah hakkında farkındalık geliştirmeleri ve bu mizah tarzlarına yönlendirilmeleri sağlanabilir.

Öğrencilerin Saldırgan mizah tarzı puanları ve Duygusal zeka alt boyutlarından biri olan İyimserlik hali negatif yönlü ilişki içindedir. İyimserlik aynı anda uyumlu mizah tarzları olan Katılımcı ve Kendini Geliştiren mizah ile de pozitif bir ilişki içindedir. Temel anlamda yararlı olan iyimserlik duygusu; hayata olumlu bakmayı sağladığından deşarj olmak amacıyla sınıf içi olumlama ve benzeri etkinlikler ile arttırılabilir ve dolaylı olarak kişilerin Saldırgan mizahı kullanma düzeyi düşürülebilir.

Öğrencilerin mizah tarzı kendi çevresinden alınan görüşler ile ölçülebilir, aile, arkadaş ve kişinin kendinden alınan cevaplar ile çok boyutlu araştırmalar yapılabilir. Davranış-duygu etkileşimini yansıtıcı oyun ve drama etkinlikleri içeren uygulamalarla deneysel çalışmalar uygulanıp hem nitel hem de nicel özellikte araştırmalar planlanabilir. Araştırmacılar

boylamsal çalışmalarla kardeş ilişkileri ve kardeş sayısının duygular ve duyguların etkileşimi, analitik düşünme ve mizah üzerindeki etkisine odaklanabilir.

KAYNAKÇA

- Abel, M. H. (2002), Humor, stress and coping strategies. *Humor: International Journal of Humor Research*, 15(4) 365-381.
- Akaydın, D. (2015). *Altı yaş grubu çocukların duygusal zekaları ile annelerinin mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akkaya, M. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul İli Şişli İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altinkurt, Y., ve Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mizah tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), 1-8.
- Anderson, C.A., ve Arnoult, L.H. (1989), An examination of perceived control, humor, irrational beliefs and positive stress as moderators of the relation between negative stress and health. *Basic and Applied Social Psychology*, 10, 101-117.
- Arslan, G. & Balkıs, M. (2014). The investigation of relationship between problem behaviors and family problems in adolescence. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(1), 11-23.
- Austin, E. J., Saklofske, D. H., Huang, S. H., & McKenney, D. (2004). Measurement of trait emotional intelligence: Testing and cross-validating a modified version of Schutte et al.'s (1998) measure. *Personality and Individual Differences*, 36(3), 555-562.
- Avcı, M. (2009). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Erzurum ili örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Brackett, M. A., Mayer, J. D., ve Warner, R. M. (2004). Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36(6), 1387-1402.
- Burgess, R. (2000). *Laughing lessons: 149 2/3 ways to make teaching and learning fun*. Minneapolis, MN: Free Spirit.
- Çetin, S. (2017). *Ergenlerin mizah tarzları ve öz-anlayış düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, S. K., ve Humphrey, N. (2012). The influence of emotional intelligence (EI) on coping and mental health in adolescence: Divergent roles for trait and ability EI. *Journal of Adolescence*, 35, 1369-1379
- Edwards, K. R. ve Martin, R. A. (2014). The conceptualization, measurement, and role of humor as a character strength in positive psychology. *Europe's Journal of Psychology*, 10, 505-519.

- Fındıklı, E. B. (2013). *Okul yöneticilerinin mizah tarzları ile yaşam doyumları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ford, T., Breeden, C., O'Connor, E., ve Banos, N. (2017). Jokes and humor in intergroup relations. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. 22 Mart 2021 tarihinde <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-431> adresinden erişildi.
- Fritz, H.L.; Russek, L.N. ve Dillon, M.M. (2017). Humor use moderates the relation of stressful life events with psychological distress. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(6) 845–859.
- Führ, M. (2002). Coping humor in early adolescence. *Humor: International Journal of Humor Research*, 15, 283-304.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev: Bekir Onur). Ankara: İmge.
- Gardner, H. (1982). *Developmental psychology*. Second Edition. Boston/Toronto: Little, Brown.
- Gignac, G. E., Karatamoglou, A., Wee, S., ve Palacios, G. (2014). Emotional intelligence as a unique predictor of individual differences in humour styles and humour appreciation. *Personality and Individual Differences*, 56, 34-39.
- Goleman, D. (1996). Emotional intelligence. Why it can matter more than IQ. *Learning*, 24(6), 49-50.
- Goleman, D. (2003). *Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir*. B. Seçkin Yüksel (çev.). İstanbul: Varlık.
- Gözcü, Yavaş, C. Ö. (2012). Orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerde tutum ve davranış farklılıkları. *Ankyra: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 113-138.
- Greven, C., Chamorro-Premuzic, T., Arteché, A., ve Furnham, A. (2008). A hierarchical integration of dispositional determinants of general health in students: The Big Five, trait emotional intelligence and humour styles. *Personality and Individual Differences*, 44, 1562–1573.
- Güler, A. (2006). *İlköğretim öğretmenlerinin duygusal zekaları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İlhan, T. (2005). *Öznel iyi oluşa dayalı mizah tarzları modeli*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kahraman, H. (2009). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) ve normal okullara devam eden ergenlerde mizah duygusu ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Konya.
- Karakuşçu, M. N. (1999). *Genel psikoloji ve normal davranışlar*. İstanbul: Çelik-Bağlan.
- Karabulutlu, E. Y., Yılmaz, S., ve Yurttaş, A. (2011). Öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 75-79.

- Karasar, N. (1991). *Bilimsel araştırma yöntemi* (4. Basım). Ankara: Sanem.
- Keltner, D., Capps, L., Kring, A. M., Young, R. C., ve Heerey, E. A. (2001). Just teasing: A conceptual analysis and empirical review. *Psychological Bulletin*, 127, 229-248.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-Belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duygusal iyi oluşları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 24-37.
- Kuiper, N. A., Grimshaw, M., Leite, C., ve Kirsh, G. (2004). Humor is not always the best medicine: Specific components of sense of humor and psychological well-being. *Humor: International Journal of Humor Research*, 17, 135-168.
- Kurt, G. (2007). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi rehberlik ve psikolojik danışma bölümü öğrencilerine verilen duygusal zeka düşünme becerileri eğitiminin empatik beceri düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Küçükbayındır, Z. (2003). *Mizah eğitiminin iş tatmini ve örgüt iklimine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Law, K. S., Wong, C.-S., ve Song, L. J. (2004). The construct and criterion validity of emotional intelligence and its potential utility for management studies. *Journal of Applied Psychology*, 89(3), 483-496.
- Leary, M.R., Kowalski, R.M., Smith, L., ve Phillips, S. (2003). Teasing, rejection and violence: case studies of the school shootings. *Aggressive Behavior*, 29(44), 202-214.
- Lefcourt, H.M. (2001). *The humor solution coping with stress: effective people and processes*. Derl.: C.R. Snyder. ss. 68-92. New York: Oxford University Pres.
- Martin R. A. (1998). Approaches to the sense of humor: A historical view. (Ed. W. Ruch). *The sense of humor* içinde. New York: Mouton de Gruyter.
- Martin, R.A. (2007). *The psychology of humor. An integrative approach*. Burlington: Elsevier Academic Press.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., ve Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37, 48-75.
- McGhee, P. E. (1976). Children's appreciation of humor: A test of the cognitive congruency principle. *Child Development*, 420-426.
- Mikolajczak, M., Luminet, O., ve Menil, C. (2006). Predicting resistance to stress: Incremental validity of trait emotional intelligence over alexithymia and optimism. *Psicothema*, 18.
- Mikolajczak, M., Petrides, K. V., Coumans, N., ve Luminet, O. (2009). The moderating effect of trait emotional intelligence on mood deterioration following laboratory-induced stress. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 9, 455-477.
- Nezu, A. M., Nezu, C. M. ve Blissett, S. E. (1988). Sense of humor as a moderator of the relation between stressful events and psychological distress: a prospective analysis, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(3), 520-525.

- Nezlek, J. B. ve Derks, P. (2001), Use of humor as a coping mechanism, psychological adjustment, and social interaction. *Humor: International Journal of Humor*, 14(4), 395-413
- Petrides, K. V., Pérez-González, J. C., Furnham, A. (2007). On the criterion and incremental validity of trait emotional intelligence. *Cognition and Emotion*, 21(1), 26-55.
- Puhlik-Doris P, Martin RA. (1999). A new measure of humor: distinguishing adjusted from maladjusted humor. Sense of Humor: Further Explorations of a Personality Characteristic. *Symposium conducted at the 11th International Society for Humor Studies Conference*, Oakland, CA.
- Rigby, K. (2004). Addressing bullying in schools theoretical perspectives and their implications. *School Psychology International*, 25(3), 287-300.
- Ruch, W. (1998). *The sense of humor: explorations of a personality characteristic*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Ruffin, N.J. (2009). Understanding growth and development patterns of infants. 07 Haziran 2018 tarihinde <http://pubs.ext.vt.edu/350/350-055/350-055.html>. adresinden erişildi.
- Safranek, R., ve Schill, T. (1981). Coping with stress: does humor help? *Psychological Reports*, 51, 222.
- Sarı, T., ve Aslan. H. (2005). Mizah tarzları ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki. VIII. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı*. 105– 106. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., ve Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*, 57, 255-284.
- Somerfield, M.R., ve McCrae, R.R. (2000). Stress and coping research: Methodological challenges, theoretical advances and clinical applications. *American Psychologist*, 55, 620-625.
- Sümer, M. (2008). *Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin stresle başa çıkma stilleri ve bazı değişkenlere göre mizah tarzlarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Stein, S. J. ve Book, H. E. (2011). *The EQ Edge: Emotional intelligence and your success*. New York: John Wiley ve Sons.
- Steinberg, L., ve Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 83-110.
- Tatar, A., Tok, S., & Saltukoğlu, G. (2011). Gözden geçirilmiş Schutte Duygusal Zekâ ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, (21), 325-338.
- Temeloğlu, E. (2018). *Duygusal zekâ ile problem çözme becerisi arasındaki ilişki. Duygusal zekâ ile problem çözme becerisi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans bitirme projesi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bitirme Projesi İşletme Ana Bilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Programı, Denizli.

- Traş, Z., Arslan, C., ve Taş, A. M. (2011). Öğretmen adaylarında mizah tarzları, problem çözme ve benlik saygısının incelenmesi . *International Journal of Human Sciences*, 8(2), 716-732.
- Tuğrul, C. (1994). Gençlik dönemindeki aile sorunlarını değerlendirme ölçeği: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(36), 25-43.
- Tümkaya, S. (2006). Öğretim elemanlarının mizah tarzları ve mizahı yordayıcı değişkenler. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (23), 200-208.
- Tümkaya, S., Hamarta, E., Deniz, M. E., Çelik, M., ve Aybek B. (2007). Duygusal zekâ mizah tarzı ve yaşam doyumu: Üniversite öğretim elemanları üzerine bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 16-18.
- Uekermann, J., Channon, S., Lehmkamper, C., Abdel-Hamid, M., Vollmoeller, W., Daum, I., (2008). Executive function, mentalizing and humor in major depression. *Journal of International Neuropsychology and Sociology* 14, 55–62.
- Unaran, K. C. (2018). *Familial factors behind early adulthood humor*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Warm, T. R. (1997). The role of teasing in development and vice versa. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 18, 97-101
- Vernon, P. A., Villani, V. C., Schermer, J. A., Kirilovic, S., Martin, R. A., Petrides, K. V. ve Cherkas, L. F. (2009). Genetic and environmental correlations between trait emotional intelligence and humor styles. *Journal of Individual Differences*, 30(3), 130-137.
- Vernon, P. A., Martin, R. A., Schermer, J. A., ve Mackie, A. (2008). A behavioral genetic investigation of humour styles and their correlations with the Big-5 personality dimensions. *Personality and Individual Differences*, 44, 1116–1125.
- Villard, J. A. (2004). *Determining the relationship between job satisfaction of county extension unit employees and the level of emotional intelligence of extension county chairs*. Yayınlanmamış doktora tezi, The Ohio State University, Ohio.
- Yavuz, S. (2018). *Meslek lisesi öğretmenlerinin duygusal zekâlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerlikaya, E. E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yeşilyaprak, Binnur. (2001) Duygusal zeka (EQ): İş performansını belirleyici bir değişken. *Verimlilik Dergisi*, 2, 145-154.
- Yip, J. A., ve Martin, R. A. (2006). Sense of humor, emotional intelligence, and social competence. *Journal of Research in Personality*, 40, 1202–1208.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yılmaz, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zekaları ile akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz Karagülle, S. (2018). *Öğretmen adaylarının mizah, iletişim becerileri ve kişilik özellikleri arasındaki yordayıcı ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.